

تبیین مؤلفه‌های اثرگذار بر تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی

*نورالدین اله دادی

چکیده

امروزه مسأله توسعه و پیشرفت از مسائل اساسی مهم در کشورهای در حال توسعه می‌باشد این موضوع در ایران هم در سطح ملی و هم در سطوح منطقه‌ای و استانی از مهمترین موضوعاتی است که حاکمیت ملی و مدیران استانی با آن مواجه هستند. هدف این تحقیق تبیین تعیین‌کنندگان ساختاری اثرگذار بر توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی در استان لرستان است. روش تحقیق از نوع کمی و کیفی است. در بخش کمی تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت و در بخش کیفی تحقیق هم با استفاده از مصاحبه عمیق دیدگاه جامعه مورد مطالعه تحقیق شامل سرمایه‌گذاران لرستانی و یا صاحبان کسب و کار متوسط و بزرگ ساکن و غیر ساکن استان لرستان مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد سرمایه‌گذاری ۴۲ درصد از پاسخ دهندگان، در حوزه صنعت، ۷/۱ درصد در حوزه سلامت و بهداشت، ۷ درصد در حوزه کشاورزی، ۷ درصد دام‌پروری، ۱/۸ درصد در حوزه شیلات ۲۲/۸ درصد در حوزه خدمات و ۱۲/۳ درصد در حوزه گردشگری بوده است. همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد بین تعیین‌کنندگان فرهنگی و اجتماعی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه‌گذاری اقتصادی، ۰/۴۰ رابطه همبستگی معنادار وجود دارد؛ بین تعیین‌کنندگان زیرساختی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه‌گذاری اقتصادی ۰/۴۵، بین تعیین‌کنندگان قضایی و انتظامی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه‌گذاری ۰/۳۶، بین تعیین‌کنندگان سیاسی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه‌گذاری ۰/۴۲ و بین تعیین‌کنندگان بروکراتیک با تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی ۰/۴۶ رابطه همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد، ولی بین متغیر ملی و فراملی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه همبستگی معناداری وجود ندارد. همانطور که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در جامعه مورد مطالعه رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل و متغیر اصلی تحقیق (تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی) وجود دارد. تایید شدن اکثر فرضیه‌ها در عین پایین بودن مقدار بیشتر متغیرها را می‌توان از منظر روش شناختی به معنای دیگری نیز تفسیر نمود؛ همان چیزی که هیرشمن از آن به عنوان علت انباشتی یاد می‌کند. بدین معنا که در یک بستر توسعه‌یافته با زنجیره‌ای از علل و عوامل مثبت و تقویت‌کننده مواجه هستید که به همدیگر متصل بوده و با هم همبستگی کامل دارند و در مقابل در بستر توسعه نیافته با زنجیره‌ای از علل منفی و تضعیف‌کننده مواجه هستید که به شدت با هم همبستگی داشته و بر یکدیگر تاثیر می‌گذارند. با اتکا به نتایج پژوهش می‌توان گفت برای هموار شدن مسیر توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی در استان لرستان هم افزایی سه ضلعی ساختار توسعه‌گرای دولتی، اقتصاد و سرمایه خصوصی و جامعه توسعه‌گرای توانمند بسیار تعیین‌کننده خواهد بود.

واژگان کلیدی: فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، توسعه.

* استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، صندوق پستی ۴۶۹۷-۱۹۳۹۵، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

nalahdadi@pnu.ac.ir

مقدمه و بیان مسأله

توسعه‌ی اقتصادی نیازمند سرمایه‌گذاری در بخش‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی است. بدون سرمایه‌گذاری در طرح‌های زیربنایی و روبنایی نمی‌توان انتظار گسترش اشتغال، تولید و رفاه اقتصادی را داشت (ناهدی و همکاران، ۱۳۹۰). سرمایه‌گذاری بعد از مصرف، مهمترین جزء تقاضای کل می‌باشد که به دلیل نوسانات زیاد بیشتر مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفته است. سرمایه‌گذاری با سیاست‌های کلان اقتصادی نوسان پیدا می‌کند و چون پایه تولید جامعه را پی‌ریزی کرده و توان تولیدی را بالا می‌برد، حائز اهمیت می‌باشد. سیاست‌گذاران اقتصادی با استفاده از سیاست‌های کلان اقتصادی، سرمایه‌گذاری و تشکیل سرمایه بخش خصوصی را هدایت کرده و با ایجاد انگیزش‌هایی، سرمایه‌گذاران را به انجام پروژه‌های سرمایه‌گذاری ترغیب می‌نمایند. تصمیمات سرمایه‌گذاری توسط بخش خصوصی، به دلیل بالا بودن کارایی و انگیزه‌های سودجویی، تخصیص بهینه منابع و عوامل تولیدی را در پی خواهد داشت (خان و رینهارت، ۱۹۹۰). سرمایه‌گذاری همواره به عنوان یکی از عوامل اساسی در توسعه اقتصادی جوامع مطرح بوده و دولت‌ها را بر آن داشته تا به منظور دستیابی به یک اقتصاد توسعه‌یافته و پویا، توجه ویژه‌ای به آن معطوف دارند. سرمایه‌گذاری به عنوان موتور محرکه رشد اقتصادی، لازمه نیل به توسعه اقتصادی و اجتماعی است. افزایش سرمایه‌گذاری منجر به افزایش تولید، افزایش درآمد، افزایش رفاه، افزایش اشتغال، کاهش نرخ بیکاری و کاهش فقر می‌شود.

رشد اقتصادی مستلزم سرمایه‌گذاری است. اگر در جامعه‌ای سرمایه‌گذاری در حد و اندازه لازم صورت نگیرد، رشد اقتصادی کند یا متوقف خواهد شد. نتیجه این امر کاهش سطح رفاه عمومی جامعه است. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان هر جامعه باید به طور مستمر وضعیت امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری در آن جامعه را اندازه‌گیری و کنترل کنند و بر اساس نتایج حاصل از این اندازه‌گیری‌ها، تمهیدات لازم را برای جذب سرمایه‌های خارجی و جلوگیری از فرار سرمایه‌های داخلی به عمل آورند (حسین زاده بحرینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۰).

همچنین سرمایه‌گذاری یکی از مهم‌ترین متغیرهای کلان در اقتصاد محسوب می‌شود و تحت تاثیر عوامل متعدد مانند متغیرهای پولی و مالی، سیاسی و ساختاری قرار دارد. تقریباً اکثر اقتصاددانان، بی‌توجه به مکتب و دیدگاه فکری خود، بر تمرکز و تشکیل سرمایه به مثابه مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رشد و توسعه اقتصادی تاکید زیادی داشته‌اند (دودانگی، ۱۳۹۴). به اعتقاد نورکس معنی و مفهوم تمرکز سرمایه این است که یک جامعه تمام ظرفیت‌های مولد جاری خود را صرف تامین نیازهای مصرفی خود نمی‌کند، بلکه بخشی از منابع مالی خود را صرف تولید کالاهای سرمایه‌ای مانند ماشین‌آلات، تجهیزات، ابزارهای تولید و تسهیلات حمل و نقل می‌کند. ماهیت یا جوهر جریان تمرکز سرمایه عبارت است از تخصیص بخشی از منابع جاری سرمایه‌جامعه به صورت کالاهای سرمایه‌ای، تا بتوان در آینده امکان بسط و توسعه بخش‌های تولید کالاهای مصرفی را ایجاد کرد (قرع باغیان: ۱۳۷۱: ۵۲۱). استان لرستان با مساحتی حدود ۲۸ هزار و ۶۴ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۱ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر با موقعیتی مناسب، دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است؛ بهره‌مندی از موقعیت مکانی و جغرافیایی ممتاز به عنوان مسیر شمال - جنوب کشور، وجود ظرفیتهای مناسب فرهنگی، اجتماعی، همسایگی با عمده‌ترین کانون‌های جمعیتی و قطب‌های صنعتی کشور، وجود بازارهای مصرف برای فرآورده‌های کشاورزی، وجود ظرفیتهای و قابلیت‌ها در بخش‌های مختلف مانند صنعت، معدن، دامپروری، کشاورزی، نیروی انسانی کارآمد و متخصص و جاذبه‌های گردشگری از مزیت‌هایی است که موقعیت بسیار مناسبی برای جذب سرمایه و قابلیت سرمایه‌گذاری در این استان را فراهم آورده است؛ با این وجود وضعیت سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در لرستان مطلوب نیست. بر اساس آمارهای رسمی منتشر شده، استان لرستان با وجود ۲/۳۷ درصد از کل جمعیت کشور، تنها ۱/۲ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین براساس یافته‌های نتایج پایش ملی محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶ خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان و لرستان به ترتیب دارای بدترین وضعیت محیط کسب و کار و استان‌های گیلان، فارس و

مرکزی به ترتیب دارای بهترین وضعیت محیط کسب و کار نسبت به سایر استان‌ها در کشور ارزیابی شده‌اند (نتایج پایش ملی کسب و کار در ایران، تابستان ۱۳۹۶، به نقل از سایت توکانیوز). رنج کمبود سرمایه به عنوان عامل تولیدی مهم، مانعی جدی بر سر راه استان‌های توسعه نیافته محسوب می‌شود. منظور از موانع جذب سرمایه‌گذار، هر عاملی است که روند تشکیل و توسعه سرمایه‌گذاری در مناطق مختلف را تحت تاثیر منفی خود قرار دهد. اقدام سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری، در گرو پیدایش و وجود بسترهایی است و تا زمانی که این بسترها فراهم نشوند، سرمایه‌گذاری شکل نمی‌گیرد (میرباقری و همکاران، ۱۳۹۵). استان لرستان به عنوان استانی که سرشار از فرصت‌های سرمایه‌گذاری است آن چنان که شایسته است مورد توجه سرمایه‌گذاران قرار نگرفته است و از آنجا که سرمایه‌های بومی توانایی به فعلیت رساندن قابلیت‌های بالقوه استان در همه‌ی زمینه‌ها را ندارند، بررسی و شناخت جذابیت‌ها و موانع فرا روی سرمایه‌گذاران اهمیت می‌یابد. بنابراین عوامل جذب و دفع باید از دیدگاه سرمایه‌گذاران داخلی و بخصوص خارجی بررسی شود که دلایل کم بودن حجم سرمایه‌گذاری در استان لرستان شناخته شود. استان لرستان سرشار از منابع و ظرفیت‌های بالقوه رشد و توسعه است، اما دلایل عدم رشد و توسعه نیافتگی آن، چنان که شایسته است مورد توجه صاحب‌نظران توسعه قرار نگرفته است؛ لذا این پژوهش به دنبال تحلیل و تبیین عوامل ساختاری اثرگذار بر تمایل توسعه اقتصادی استان لرستان است و درصدد پاسخگویی به این سوال اساسی است که بین عوامل مهم و تعیین‌کننده ساختاری که عبارتند از پارامترهای فرهنگی و اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، قضایی، محیطی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی چه ارتباطی وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

اولافمی^۱ و همکاران (۲۰۱۶) در یک تحقیق به بررسی تاثیر امنیت بر سرمایه‌گذاری پرداخته‌اند. این تحقیق با استفاده از داده‌های سری‌زمانی انجام شده است. در این مطالعه از مخارج سالانه دولت جهت دفاع و امنیت به عنوان شاخص امنیت استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که امنیت تاثیر معنی‌داری بر جذب سرمایه‌گذاری در نیجریه داشته است. لورینته^۲ (۲۰۱۵) در یک تحقیق نقش عوامل بروکراتیک بر جذب سرمایه‌گذاری در کشور رومانی را بررسی نموده است. در این تحقیق بروکراسی پیچیده یکی از موانع عمده سرمایه‌گذاری در کشور رومانی عنوان شده است. فقدان شفافیت در نهادهای دولتی، مدت زمان انتظار برای حل یک مشکل خاص، فساد و رفتار نامناسب کارکنان دولت از جمله شاخص‌های بروکراسی پیچیده در این تحقیق معرفی شده‌اند. علاوه بر این، عوامل دیگری مانند عدم زیرساخت‌های کافی، بی‌ثباتی سیاسی، مالیات بالا و عدم ثبات قوانین و مقررات به عنوان سایر موانع سرمایه‌گذاری در رومانی شناخته شده‌اند. فیتربندی و همکاران (۲۰۱۴) در یک تحقیق، تاثیر زیرساخت‌ها را بر جذب سرمایه‌گذاری در مناطق مختلف اندونزی بررسی نموده‌اند. این تحقیق به روش پانل دیتا برای ۳۰ استان کشور اندونزی انجام شده است. در این تحقیق، ظرفیت توزیع آب، ظرفیت توزیع برق، امکانات مخابراتی، راه‌ها و جاده‌ها به عنوان متغیرهای تشکیل‌دهنده زیرساخت‌ها در نظر گرفته شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که استان‌هایی که دارای زیرساخت‌های قوی‌تری هستند سرمایه‌گذار بیشتری جذب نموده‌اند. ورنیک و همکاران (۲۰۱۴) در یک تحقیق تاثیر حاکمیت را بر جذب سرمایه‌گذاری در ۶۴ کشور آفریقایی بررسی نموده‌اند. در این تحقیق از شش شاخص آزادی بیان، پاسخگویی دولت، فساد، کیفیت دستگاه‌های نظارتی، شفافیت قوانین و ثبات سیاسی به عنوان عوامل غیراقتصادی موثر بر سرمایه‌گذاری در کنار عوامل اقتصادی در نظر گرفته شده است. آسیدو و لین (۲۰۱۱) در مقاله‌ای به بررسی اثر دموکراسی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداخته‌اند. در این تحقیق علاوه بر عوامل اقتصادی موثر بر سرمایه‌گذاری، شاخص آزادی‌های سیاسی و مدنی، حقوق سیاسی و فعالیت‌های احزاب به عنوان

1. Olufemi

2. Laurentiu

شاخص‌های دموکراسی موثر بر جذب سرمایه‌گذاری لحاظ شده‌اند. در کنار این عوامل متغیرهای دیگری از جمله فساد، بروکراسی پیچیده، بی‌ثباتی قوانین و مقررات نیز به عنوان عوامل مهم و تاثیرگذار بر سرمایه‌گذاری در مدل آورده شده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در ۹۳ کشور بسط دموکراسی می‌تواند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را تقویت کند. همچنین نتایج این تحقیق حاکی از آنست که اثر دموکراسی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به اندازه و نوع منابع طبیعی بستگی دارد. شهسواری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به "شناسایی و اولویت بندی موثر بر جذب سرمایه گذاری خارجی در بخش صنعت استان قزوین" پرداخته اند. هدف از این پژوهش شناسایی و اولویت بندی موانع جذب سرمایه گذاری خارجی در استان قزوین بود، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به اولویت موانع جذب سرمایه گذاری خارجی در استان قزوین در ابتدا عوامل سیاسی، بعد از آن عوامل اقتصادی، عوامل زیر ساختی و عوامل انسانی و طبیعی به ترتیب در رتبه های بعدی اهمیت قرار می‌گیرند.

شهسواری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به "شناسایی و اولویت بندی موثر بر جذب سرمایه گذاری خارجی در بخش صنعت استان قزوین" پرداخته اند. هدف از این پژوهش شناسایی و اولویت بندی موانع جذب سرمایه گذاری خارجی در استان قزوین بود، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به اولویت موانع جذب سرمایه گذاری خارجی در استان قزوین در ابتدا عوامل سیاسی، بعد از آن عوامل اقتصادی، عوامل زیر ساختی و عوامل انسانی و طبیعی به ترتیب در رتبه های بعدی اهمیت قرار می‌گیرند.

شقایق شهری و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله ای به "اثرات بازدارنده فساد مالی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در حوزه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی" پرداخته اند. این مقاله با استفاده از داده های پانل دیتا برای دوره زمانی ۲۰۱۴-۲۰۰۱ و ۲۸ کشور منتخب عضو کنفرانس اسلامی انجام گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که ارتباط قوی و معنی دار بین جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی با فساد مالی کشورهای منتخب اسلامی وجود دارد، به طوریکه کاهش یک درصدی فساد مالی در کشورهای مزبور به افزایش ۰/۳۳ درصدی سرمایه های مستقیم خارجی می‌انجامد.

خلیلی و سلیمی (۱۳۹۳) تحقیقی با عنوان "رابطه بین سرمایه گذاری مستقیم خارجی، توسعه مالی و رشد اقتصادی: مطالعه موردی کشورهای منتخب آسیایی" انجام گرفته است، مطالعه حاضر به بررسی رابطه سرمایه گذاری مستقیم خارجی، توسعه مالی و رشد اقتصادی با استفاده از داده های پانل ۱۶ کشور آسیایی طی دوره (۲۰۰۸ - ۱۹۸۰) می‌پردازد. آثار توسعه مالی بر اساس داده های سالانه بررسی شده است. برای این کار از شاخص های مختلف توسعه مالی و از متغیرهای کنترلی نرخ تورم، متوسط سال های تحصیل، باز بودن تجاری و تولید ناخالص داخلی سرانه اول دوره استفاده شده است. با توجه به نتایج به دست آمده اثر ترکیبی سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی برای کشورهای با درآمد بالا که از سطح توسعه مالی بالاتری برخوردارند بیشتر از کشورهای با درآمد پایین و متوسط می‌باشد می‌توان نتیجه گیری نمود توسعه مالی باعث افزایش تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی می‌شود.

تحلیل پیشینه تحقیق

مروری بر تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که اولاً این تحقیقات بیشتر معطوف به انجام تحقیقاتی درباره توسعه اقتصادی برون‌گرا و مبتنی بر سرمایه گذاری خارجی هستند و کمتر به مطالعه موانع و محدودیت های توسعه اقتصادی درون‌گرا انجام شده است.

دوم این تحقیقات کمتر به مطالعه مناطق توسعه نیافته پرداخته اند و کمتر تحقیق جامعی در مورد مناطقی چون لرستان انجام گرفته است.

سوم. این تحقیقات بیشتر از منظر کارشناسان و مسولین اداری انجام گرفته و کمتر به تمایل به توسعه اقتصادی به عنوان کانون اصلی پژوهش پرداخته شده است.

مبانی و چارچوب نظری پژوهش

سرمایه‌گذاری یکی از مهم‌ترین متغیرهای کلان در توسعه اقتصادی محسوب می‌شود و تحت تاثیر عوامل متعدد مانند متغیرهای پولی و مالی، سیاسی و ساختاری قرار دارد. تقریباً اکثر اقتصاددانان، بی‌توجه به مکتب و دیدگاه فکری خود، بر تمرکز و تشکیل سرمایه به مثابه مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رشد و توسعه اقتصادی تاکید زیادی داشته‌اند (دودانگی، ۱۳۹۴). ادبیات گسترده پیرامون رابطه فرهنگ و توسعه، حاکی از آن است که عوامل فرهنگی از چهار طریق رفتار اقتصادی را تحت تاثیر قرار می‌دهد: از طریق تاثیر آن بر سازمان‌ها و تولید، عقاید مرسوم پیرامون مصرف و کار، توانایی خلق و مدیریت نهادها و ایجاد شبکه‌های اجتماعی؛ برای درک رابطه اقتصاد و فرهنگ باید به خاستگاه این دو نظر افکند؛ خاستگاه اقتصاد و فرهنگ را به تعبیری می‌توان جامعه به مثابه نوعی سیستم اجتماعی قلمداد کرد. سیستم اجتماعی، معلول روابط اجتماعی است؛ روابط اجتماعی برخلاف روابط طبیعی، اموری قطعی و تکوینی نیستند. در سیستم‌های انسانی بر روابط انسانی به علت وجود اختیار و آگاهی او قطعیت حاکم نیست و انسان در شرایط معین می‌تواند به یک عامل مشخص، پاسخ‌های متفاوتی بدهد و این پاسخ‌های متعدد، چیزی جز وجود کثرت و گزینه‌های متفاوت نیست. با تعدد و وجود گزینه‌های متفاوت است که پدیده‌ای به نام انتخاب معنا پیدا می‌کند و از میان روابط ممکن بین پدیده‌ها، ناگزیر باید یکی را برگزید. انتخاب‌های گوناگون بر مبنای ارزش‌های ذهنی مختلف افراد صورت می‌گیرند که در واقع فرهنگ شکل‌دهنده ارزش‌های گوناگون برای افراد و جوامع مختلف است. بنابراین ملاحظه می‌شود که بین اقتصاد و فرهنگ رابطه تنگاتنگی وجود دارد. اگر بخواهیم رابطه فرهنگ و اقتصاد را به شکل دیگری بیان کنیم، شاید بتوان گفت: اولاً، رفتارهای پایدار انسانی حاصل و متأثر از فرهنگ است؛ ثانیاً فعالیت‌های اقتصادی از جمله رفتارهای اقتصادی انسان است و در نتیجه جزیی از مجموعه رفتارهای انسانی به شمار می‌آید و ثالثاً رفتارهای اقتصادی غیر از رفتارهای ناپایدار و استدلالی مبتنی بر فرهنگ است و رفتارهای پایدار خاص، نتیجه فرهنگ خاصی است. (صالح نیا و همکاران، ۱۳۸۹). نهادها نرم افزار توسعه اقتصادی را فراهم می‌کنند و برای رشد پایدار اقتصادی اهمیت زیادی دارند. با توجه به بحث‌هایی که در مورد توسعه نهادی و نقش نهادهای مختلف در سرمایه‌گذاری وجود دارد بیش از تعریف نهادها بر کارکردهای آنها تاکید می‌شود. (حکیمیان و همکاران، ۱۳۸۳: ۴۱). بر اساس بررسی‌های بعمل آمده جهانی، از نگاه سرمایه‌گذاران نهادها حایز اهمیت دانسته شده‌اند. شفافیت مقررات، اجرای مناسب آنها و سازگاری چارچوب نهادی با اقتصاد بازار همگی در تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری ملاحظات مهمی محسوب می‌شوند. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه دستگاه اداری در تدوین مجموعه مقررات مناسب سرمایه‌گذاری و ایجاد رویه متمرکز و کاهش کاغذبازی و رویه‌های اعطای مجوزهای اداری مشکلاتی وجود دارد. این موانع اداری هزینه فعالیت‌ها را افزایش داده و باعث کاهش تمایل به سرمایه‌گذاری شده‌اند. همچنین بسیاری از سرمایه‌گذاران بر این باوردارند که در میان مقامات دولتی باور به اصل تامین خدمات و تسهیلات برای مقاصد تجاری هنوز جانشین سیستم کنترل‌های اداری گذشته نشده است. مورد دیگری مربوط به چارچوب مبهم تعریف شده قدرت و مسئولیت سازمان و دستگاه‌های اداری است به طوری که این ابهام موجب لحاظ کردن نااطمینانی با وزن بالا توسط سرمایه‌گذاران شده و آنها مجبور می‌شوند بر سر موضوعات وسیعی با دولت مذاکره کنند گرچه به تضمین دولت هم اطمینان ندارند. همچنین سرمایه‌گذاران باید به مناسب بودن نظام قانونی و قابل اطمینان بودن

سیستم قضایی اعتماد داشته باشند. ضعف اعتماد نهادی در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا باعث مشکلات محسوسی در خصوص شناسایی حقوق مالکیت و اجرای قراردادهای افزایش حس عدم امنیت و بی حساب و کتاب بودن کارها کمک می کند. همچنین دو عامل دیگر مانند باور سرمایه گذاران به عدم وجود کارگران ماهر با دستمزدهای قابل رقابت در سطح بین المللی و نارضایتی سرمایه گذاران به نبود زیر ساخت های مناسب بر نگرانی آنها در فراهم کردن کالاها و خدمات عمومی می افزاید. همچنین زمانی که سرمایه گذاران در مورد ثبات سیاسی و اقتصادی کشوری تردید داشته باشند از سرمایه گذاری در آن کشور خودداری خواهند کرد. (حکیمیان و همکاران، ۱۳۸۳: ۴۱). عملکرد اقتصادی کشورها در طول زمان، تا حد زیادی به محیط سیاسی، نهادی و قانونی آنها وابسته است. این نهادها و سیاست ها، مشخص کننده کیفیت حکمرانی در بین کشورها هستند. نتایج تخمین ها نشان می دهد که شاخص حکمرانی خوب، تولید ناخالص داخلی سرانه و زیر ساخت ها اثر مثبت و معنی دار و نرخ تورم اثر منفی و معنی داری بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی داشته اند. شاخص حکمرانی خوب و اجزای آن یعنی حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی، اثر بخشی، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد نیز در سرمایه گذاری موثر هستند. (مهرآرا و همکاران، ۱۳۸۸) رشد و پیشرفت هر جامعه ای به وجود زیرساخت های فیزیکی برای تولید و توزیع کالاها و خدمات، بین عامه مردم و بنگاه ها بستگی دارد، به طوری که قدرت اقتصاد ملی به توانایی و موجودی زیرساخت آن بستگی دارد و کیفیت و کارایی این زیرساخت ها بر تداوم فعالیت های تجاری و اقتصادی جامعه و کیفیت زندگی و سلامت اجتماعی مؤثر است. (هادسن و همکاران، ۱۹۸۳: ۳). توسعه اقتصادی نه تنها به وجود نهادهای رسمی مانند حقوق مالکیت و قانون گذاری توجه دارد، بلکه بر اساس آن خریداران و فروشندگانی می توانند به مبادله کالاها در بازار بپردازند و در این میان به هنجارهای معین و ارزش های اجتماعی نیز که به ارتقاء و بهبود مبادله، پس انداز و سرمایه گذاری منجر می شوند نیز امان نظر داشته باشد. بنابراین رفتار اقتصادی، بعد فرهنگی نیز دارد (اسملسر و سوید برگ ۱۹۹۴، به نقل از صالح نیا و همکاران، ۱۳۸۸). پس «فرهنگ» پایه رفتارهای انسانی به شمار می رود و لذا بخش قابل توجهی از رفتارهای اقتصادی نیز بر این بنیان استوار است. لذا توسعه اقتصادی که مستلزم انجام رفتارهای خاص و به ویژه در زمینه های مختلف زندگی انسانی است، به فرهنگ و باورهای فرهنگی وابستگی بسیار زیادی دارد. توسعه اقتصادی نیازمند باورهای فرهنگی مناسب و سازگار با توسعه است.

(عظیمی، ۱۳۹۲: ۱۸۲).

جدایی ناپذیری کنش اقتصادی از ریشه های اجتماعی اش به این معناست که کنش اقتصادی، اسیر تور شبکه ها، نهادها و مناسبات غیراقتصادی است و متغیرهای اجتماعی و فرهنگی، همه فعالیت های اقتصادی را احاطه کرده اند «اثر حاکمیت اقتصادی»؛ موضوعی که از منظر گرانووتر هم قابل تایید و بسط دادن است. به زعم او که در هم تنیدگی، نقطه مقابل متمایز شدن است، عمل اقتصادی اساساً عملی اجتماعی و رفتار اقتصادی تنیده شده در شبکه هایی از روابط میان افراد است؛ تا بدان جا که ساختار اجتماعی اقتصاد با شبکه ها پیوند می یابد و شبکه اولیه وقتی در درون نهادها متصلب شد، نقشی به مراتب کمتر از خود نهادها بازی می کند. مارک گرانووتر در مقاله «کنش اقتصادی و ساختار اجتماعی: مساله حکم شادی» به یکی از مهم ترین پرسش های کلاسیک نظریه اجتماعی می پردازد: اینکه چگونه رفتار و نهادها تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار دارند؟ گرانووتر در این مقاله سعی می کند توضیح دهد که در جامعه صنعتی مدرن، کنش اقتصادی تا چه حدی به وسیله ساختارهای روابط اجتماعی، حک شده است؛ چیزی که به آن مساله حکم شادی یا گفته می شود. او می گوید از آنجا که روابط اجتماعی چیزی است که همواره وجود دارد، وضعیتی که در صورت غیاب روابط اجتماعی به وجود خواهد آمد، وضعیتی است که فقط می توان آن را تصور کرد و هرگز در دنیای واقعی وجود نخواهد داشت؛ درست مثل اینکه وقتی می خواهیم «وضعیت طبیعت» توماس هابز را درک کنیم یا وقتی می خواهیم «موقعیت اصلی» جان رالز را بفهمیم، این وضعیت ها را تصور می کنیم بدون اینکه این وضعیت ها وجود خارجی داشته باشند. سنت کلاسیک و نئوکلاسیک در علم

اقتصاد فرض می‌کند که رفتار عقلانی و منفعت‌طلبانه انسان، تا اندازه بسیار کمی تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار دارد و بنابراین اگر بخواهیم طبق سنت کلاسیک و نئوکلاسیک (سنت مطلوبیت‌گرایی) در اقتصاد به مساله نگاه کنیم، وضعیت ایده‌آلی را خواهیم دید که فاصله چندانی با آنچه می‌خواهیم مورد آزمایش قرار دهیم ندارد؛ اینکه بخواهیم کنش اقتصادی را در غیاب روابط اجتماعی مورد بررسی قرار دهیم. در مقابل این وضعیت، یعنی همان چیزی که سنت کلاسیک و نئوکلاسیک در اقتصاد به آن معتقد است، گرانووتر از وضعیتی حرف می‌زند که آن را «حک‌شدگی» می‌نامد. او برای توضیح حک‌شدگی استدلال می‌کند که رفتار و نهادها به شدت تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار دارند و توضیح می‌دهد که اگر رفتار و نهادها را مستقل از روابط اجتماعی در نظر بگیریم، دچار بدفهمی بزرگی شده‌ایم. تمرکز اصلی گرانووتر در مقاله‌اش، حک‌شدگی رفتار اقتصادی است. گرانووتر توضیح می‌دهد که برای سال‌های طولانی، جامعه‌شناسان، دانشمندان علوم سیاسی و تاریخ‌دانان اعتقاد داشته‌اند که رفتار اقتصادی مردم در جوامع سنتی تا اندازه زیادی به وسیله روابط اجتماعی حک شده بود، اما در جوامع مدرن، جامعه‌شناسان، دانشمندان علوم سیاسی و تاریخ‌دانان همچون اقتصاددانان به این نگرش روی آوردند که کنش اقتصادی، به اندازه قبل، تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار ندارد. گرانووتر می‌گوید بر اساس این نگاه جدید، در جوامع مدرن، اقتصاد به عنوان یک چیز جدا از روابط اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. به این صورت که طبق این نگاه، مبادلات اقتصادی نه از طریق هنجارهای اجتماعی در مورد آن مبادلات، بلکه توسط محاسبات عقلانی و نفع فردی در مورد آن مبادلات تعریف می‌شود. تا جایی که اینگونه استدلال می‌شود که وضعیت سنتی معکوس شده است: به جای اینکه زندگی اقتصادی تحت تاثیر روابط اجتماعی باشد، روابط اجتماعی علائم ثانویه بازار هستند (سوئد برگ و گرانووتر، ۱۳۹۵: ۲۴).

اینکه گفته می‌شود به عنوان مثال شرکت‌ها در درون جامعه یا سیاست‌ها حک شده‌اند، به این معنی است که افراد موجود در شرکت‌ها و طرز عمل آنها به وسیله شبکه‌ها، قوانین و فرهنگ به هم گره خورده و به محیط اجتماعی پیرامون خودشان وابسته است و مستقل از آنها نیست. حک‌شدگی بر محاط شدن فعالیت‌های اقتصادی به وسیله ساختارهای غیراقتصادی دلالت دارد. اصطلاح حک‌شدگی بیانگر این ایده است که اقتصاد برخلاف آنچه نظریه‌های اقتصادی حکم می‌کند، نه مستقل، بلکه تابع سیاست، مذهب و مناسبات اجتماعی است. حالا به انواع حک‌شدگی می‌پردازیم. رایج‌ترین وجه حک‌شدگی قرارگیری افراد درون ساختارهای اجتماعی است که آنها را محدود و محصور می‌کند. ساختار در واقع روابط الگومندی است که می‌توانند شکل‌های مختلفی به خود بگیرند. ساختارهای خرد، شبکه‌ها هستند. مردمی که ما می‌شناسیم و اینکه چگونه آنها را می‌شناسیم بر اطلاعاتی که ما داریم و کنش‌هایی که انجام می‌دهیم تاثیر می‌گذارند. برای مثال گرانووتر توضیح می‌دهد که پیوندهای ضعیف با مردمی که ما اغلب رابطه کمتری با آنها داریم، بسیار مفیدتر از پیوندهای قوی با مردمی است که ما مدام با آنها ارتباط داریم. به این خاطر که مردمی که ارتباط کمتری با آنها داشته و در نتیجه پیوندهای ضعیف‌تری با آنها داریم، اطلاعاتی به ما می‌دهند که مفید هستند و به شبکه‌های اجتماعی دیگر مرتبط هستند. شبکه‌های اجتماعی می‌توانند در مواقعی که مردم با هم تعامل دارند اعتمادسازی کنند. شبکه‌های اجتماعی همچنین ویژگی‌های مختلفی دارند که با درجاتی از اعتماد در جامعه مرتبط است. شبکه‌ها و سرمایه‌های اجتماعی معمولاً به دو صورت عمودی و افقی وجود داشته و رابطه افراد در آن یا بر اساس سلسله‌مراتب اقتدار طایفه و قبیله، یا برابر و مشارکتی است. ساختارها همچنین مزیت‌ها و فرصت‌هایی را ایجاد می‌کنند که در وضعیت غیرشبکه ممکن نبوده یا به ندرت اتفاق می‌افتد. شکل دیگر حک‌شدگی ساختاری که از سنت فکری مارکسیستی گرفته شده، ساختار طبقه است که در آن هر طبقه، شبکه‌ها را ایجاد می‌کند که به تقویت ساختار اجتماعی - طبقاتی کار کمک می‌کند.

حک‌شدگی شناختی بر این نکته تاکید دارد که چگونه شیوه‌هایی که ما طبق آنها فکر می‌کنیم، بر کنش اقتصادی تاثیر می‌گذارد. در واقع ما هیچ‌وقت نمی‌توانیم از اینکه چگونه فکر می‌کنیم رهایی پیدا کنیم. اقتصاددانان کلاسیک و نئوکلاسیک معتقد هستند که ما

شناخت و اطلاعات کاملی درباره خواسته‌های خود داریم که ذائقه و ترجیحات در آن ثابت بوده و تاثیرگذار نیست. در واقع ما به صورت عینی و عقلانی محاسبه می‌کنیم که نیازی به معیارهای انگیزشی نیست. اما روانشناسی تجربی این فرضیات را به چالش کشانده و معتقد است ما از عقلانیت محدودنگر در رنج هستیم. ما اطلاعات کاملی از خواسته‌های خود نداریم، بلکه اطلاعات ما همیشه ناقص است، برای اینکه بعضی وقت‌ها نمی‌توانیم تمام اطلاعات را درباره مشتریان و کالاهای مورد نیاز به دست آوریم. در نتیجه ما اطلاعات مختصری داریم. از سوی دیگر از آنجا که شیوه فکر کردن ما عینی نیست، از این‌رو اطلاعاتی که در افکار خود داریم نیز عینی و ملموس نیستند. ما دنیا را کامل نمی‌بینیم زیرا اطلاعات جهان اجتماعی محیط اطراف خود را از طریق مقوله‌بندی کردن فیلتر می‌کنیم تا به ما کمک کند همه داده‌ها و اطلاعات خام روزمره خود را مشاهده و ادراک کنیم. برای مثال ما افراد بسیار زیادی را در روز ملاقات می‌کنیم و اطلاعاتی که ما باید در مورد آنها داشته باشیم بسیار گسترده است. بنابراین تمایل داریم به شیوه گزینشی، مردم را بر حسب نژاد، جنسیت، ملیت و... مقوله‌بندی کنیم تا بتوانیم رفتارهای آنها را پیش‌بینی کنیم. بنابراین باید از کنش‌های متقابل اطراف خود غیرمطمئن و تا حدی بیمناک باشیم. این به این معنی است که برخلاف آنچه اقتصاددانان می‌گویند، ما نمی‌توانیم جهان را به صورت عینی بررسی کنیم، بلکه دنیا و مسائل گسترده اطراف آن را از طریق مقوله‌بندی کردن آنها فیلتر می‌کنیم.

ما به‌وسیله مقولاتی که جهان اطراف ما را تفسیر می‌کنند، به‌وسیله تصورات مربوط به چگونگی عملکردهای هنجاری جهان اجتماعی و بینش حاکم بر کنش اجتماعی، محدود شده‌ایم که به آن محاط‌شدگی فرهنگی می‌گویند. مناسک، اعتقادات، تصورات و مقولات موجود در بستر حیات اجتماعی، کنش‌ها و تصمیمات ما را شکل می‌دهند. مساله حک‌شدگی فرهنگی یک شعور جمعی غالب قلمداد می‌شود اما تئورسین‌های اقتصادی، فرهنگ را نادیده می‌گیرند. اقتصاددانان به این باور علاقه‌مند هستند که تنها تفکر ارزشمند حاکم بر دنیا، عقلانیت اقتصادی است ولی از نظر جامعه‌شناختی، فرهنگ یک محرک و نیروی قدرتمند تاثیرگذار بر رفتار و سازمان اقتصادی است. مقولات فرهنگی و تصورات حیات اجتماعی شکل‌دهنده تاکتیک‌هایی هستند که جامعه‌شناسان در تحلیل خود از آن استفاده می‌کنند. اقتصاد تنها به مبادلات آبی بین فروشندگان و خریداران نمی‌پردازد بلکه آنها همچنین دارای مقررات و قوانینی هستند که ساختار مبادله و تولید کالاها و خدمات، شرایط کار و اشتغال را مورد توجه قرار می‌دهند. این قوانین ساختار اقتصادی شامل دو بخش است. ابتدا نهادها که قواعد کنش بوده و دارای الزامی بر کنش‌ها هستند، هزینه‌های کنش را تعیین کرده و اگر کنش افراد بر خلاف قوانین و هنجارهای الزام‌آور باشد، شخص ترجیح می‌دهد برای جلوگیری از تنبیه شدن، این قوانین را رعایت کند. در واقع رویکردهای اقتصادی نگاه ابزاری نسبت به نهادها داشته و به وجه الزام‌آور آن توجه دارند. اما جامعه‌شناسان نهادها را بسیار پیچیده می‌بینند که نقش یک میانجی بین کنش، روابط اجتماعی، سرمایه‌های اجتماعی و حک شدن کنش در یک بستر اجتماعی و فرهنگی را ایفا می‌کنند. اقتصاد مصون از سیاست نیست. بخشی از سرمایه‌داری بازار به دلیل اینکه رهبران سیاسی خواهان قدرت سیاسی بودند، شکل گرفته است. دولت‌ها و پادشاهان به جنگ با یکدیگر پرداخته اما برای این کار نیازمند جنگ‌افزار بودند. تولید جنگ‌افزار، منافع گروه‌های کارفرما را که در بخش تولید صنعتی و بخش اقتصادی سرمایه‌گذاری کرده‌اند، فراهم کرده است. رهبران سیاسی برای کسب مشروعیت از منافع شرکت‌ها از طریق منافع مالیاتی و تغییرات قانونی حمایت می‌کنند. شرکت‌های مدرن به این دلیل شکل گرفتند که سیاست‌های نیوجرسی خواهان حمایت از صنعت و صنایع بودند. رهبران دولت‌ها خواهان قدرتی هستند که لازمه داشتن آن، وجود اقتصاد باثبات، در حال رشد و نیروی کار کارآمد است. سیاستمداران دارای طرح‌های خاص خود برای اقتصاد هستند. مدیران شرکت‌ها و مالکان با رهبران دولت‌ها در درگیری یا ملاقات هستند تا امتیازات خاص خود را از آنها بگیرند. درک این نکته ضروری است که حک‌شدگی به معنای کنش برنامه‌ریزی شده خاص و هدفمند نیست که قصد انجام آن وجود دارد، بلکه محدودیت‌ها و توانمندی‌های ساختاری، فرهنگی،

شناختی، سیاسی و نهادی است که با قرارگیری و تعبیه شدن کنش‌ها از جمله کنش‌های اقتصادی در درون آنها یک مشخصه و ویژگی خاص به گروه‌های هدف و مورد بررسی می‌دهد، آنها را توانا یا محدود می‌کند (سوئد برگ و گرانووتر، ۱۳۹۵: ۴۶).

فرضیات پژوهش

- بین تعیین‌کنندگان فرهنگی و اجتماعی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.
- بین تعیین‌کنندگان زیرساختی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.
- بین تعیین‌کنندگان قضایی و امنیتی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.
- بین تعیین‌کنندگان بروکراتیک و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.
- بین تعیین‌کنندگان اقتصادی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.
- بین تعیین‌کنندگان سیاسی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.
- بین تعیین‌کنندگان ملی و فراملی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی

انتخاب روش پژوهش در راستای تولید و تحلیل داده‌ها به مسأله پژوهش و اهداف آن بستگی دارد. تحقیق از حیث روش است که اعتبار می‌یابد نه موضوع تحقیق (خاکی، ۱۳۸۴). تحقیق حاضر از لحاظ روش توصیفی - پیمایشی و از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. در این تحقیق اول به بررسی سنجش متغیر وابسته که همان جذب سرمایه‌گذاری در لرستان پرداخته می‌شود و با طرح سوالاتی چنین متغیری سنجیده می‌شود، سپس به مجموعه عواملی که از منظر سرمایه‌گذاران در گرایش به سرمایه‌گذاری در استان لرستان موثر است می‌پردازیم، این عوامل شامل عوامل محیطی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، ساختار اداری، قوانین و مقررات و زیرساخت‌ها می‌باشند. در هر قسمت با طرح سوالاتی وضعیت هر یک از عامل‌ها را از منظر سیاستگذاران بررسی می‌کنیم، بعد از طراحی پرسشنامه‌ای که متغیرهای فوق را پوشش دهد، این پرسشنامه را در اختیار سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل قرار می‌گیرد. بعد از کامل شدن پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم افزار Spss به تجزیه و تحلیل پرسشنامه می‌پردازیم که هدف از این تجزیه و تحلیل بررسی همبستگی عوامل یاد شده با گرایش به سرمایه‌گذاری می‌باشد. سپس با استفاده از نرم افزارهای مانند AHT به رتبه بندی این عوامل می‌پردازیم. در پایان فرضیات تحقیق مورد سنجش قرار می‌گیرد. روش تحقیق ترکیبی از نوع کمی و کیفی است. در بخش کمی تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت و پارامترهای مستقلی مانند شرایط اقتصادی، زیرساختی، قضایی - انتظامی، سیاسی، بروکراتیک، فرهنگی - اجتماعی و شرایط سطح ملی و جهانی است، طراحی شد تا بر اساس آن تمایل به توسعه اقتصادی مورد تبیین و تحلیل قرار گیرد. در بخش کیفی تحقیق هم با استفاده از مصاحبه عمیق دیدگاه جامعه مورد مطالعه

تحقیق شامل سرمایه‌گذاران لرستانی و یا صاحبان کسب و کار متوسط و بزرگ ساکن و غیر ساکن استان لرستان مورد بررسی قرار گرفت.

جامعه آماری، حجم نمونه

جامعه آماری به مجموعه افرادی که دارای یک یا چند ویژگی مشترک داشته باشند جامعه آماری گویند، در حقیقت شامل همه عناصریست که موضوع یک پژوهش معین در آن مصداق پیدا می‌کند و ما می‌توانیم بر اساس آنان نتایج تحقیق را پردازش کنیم. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل در استان لرستان می‌باشد. نمونه آماری ۱۱۰ نفر از سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی استان لرستان است.

اعتبار و روایی

در بررسی اعتبار پرسشنامه، اعتبار صوری و اعتبار محتوایی آن مورد بررسی قرار گرفت. پایایی: برای بررسی پایایی تحقیق یعنی همان تداوم دقت ابزار تحقیق در طول زمان از روش آلفا کرونباخ استفاده شده است. ضریب الفای هریک از متغیرها بالای ۸۰ درصد بوده و ضریب الفای کرونباخ کل پرسشنامه ۷۲ درصد می‌باشد.

یافته های کمی پژوهش

در این بخش توزیع افراد مورد بررسی برحسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای پژوهش در قالب جدول ارائه شده است.

جدول ۱- توزیع و درصد فراوانی جنسیت پاسخ دهندگان

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
مرد	۹۷	۸۸/۲	۸۸/۲
زن	۱۳	۱۱/۸	۱۰۰
جمع کل	۱۱۰	۱۰۰	

نتایج جدول ۱- نشان می‌دهد که ۸۸/۲ درصد از پاسخ دهندگان به پرسشنامه مرد و ۱۱/۸ درصد زن هستند.

جدول ۲- توزیع و درصد فراوانی سن پاسخ دهندگان

سن	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
بین ۲۰ تا ۳۰ سال	۷/۵	۶ درصد	۶
بین ۳۱ تا ۴۰ سال	۳۶/۱	۳۳ درصد	۳۹
بین ۴۱ تا ۵۰ سال	۳۹/۳	۳۶ درصد	۷۵
بین ۵۱ تا ۶۰ سال	۱۸/۵	۱۷ درصد	۹۲
۶۰ سال به بالا	۸/۶	۸ درصد	۱۰۰
جمع کل	۱۱۰	۱۰۰	

نتایج جدول ۲- نشان می‌دهد که سن ۶ درصد از پاسخ دهندگان به پرسشنامه بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۳۳ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۳۶ درصد بین ۴۱ تا ۵۰ سال، ۱۷ درصد بین ۵۱ تا ۶۰ سال، و ۸ درصد بالای ۶۰ سال سن داشته‌اند. پس نتیجه گرفته می‌شود که سن درصد بیشتری از پاسخ دهندگان به پرسشنامه بین ۴۱ تا ۵۰ سال بوده است.

جدول ۳- توزیع و درصد فراوانی میزان تحصیلات پاسخ دهندگان

سن	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
کاردانی و پایین تر	۲۳/۷۶	۲۱/۶ درصد	۲۱/۶
لیسانس	۴۷/۷۴	۴۳/۴ درصد	۶۵
فوق لیسانس	۲۹/۷	۲۷ درصد	۹۲
دکتری	۸/۸	۸ درصد	۱۰۰
جمع کل	۱۱۰	۱۰۰	

با توجه به جدول ۳- مشاهده می شود که میزان تحصیلات پاسخ دهندگان ۲۱/۶ درصد دیپلم و پایین تر، ۴۳/۴ درصد لیسانس، ۲۷ درصد فوق لیسانس و ۸ درصد دکتری بوده است. لذا نتیجه گرفته می شود که میزان تحصیلات درصد بیشتری از پاسخ دهندگان به پرسشنامه لیسانس است.

جدول ۴- توزیع و درصد فراوانی نوع سرمایه گذاری

نوع سرمایه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
سرمایه (پول) شخصی	۴۴	۴۰ درصد	۴۰
اعتبارات بانکی	۳۲	۲۹ درصد	۶۹
سهام شرکتها و یا اوراق	۱۵	۱۴ درصد	۸۳
همکاری با بخش خصوصی	۱۸	۱۶ درصد	۹۹
همکاری با بخش دولتی	۱	۱	۱۰۰
جمع کل	۱۱۰	۱۰۰	

با توجه به جدول ۴- مشاهده می شود که ۴۰ درصد پاسخ دهندگان، نوع سرمایه گذاری شان مبتنی بر سرمایه (پول شخصی)، ۲۹ درصد مبتنی بر (اعتبارات بانکی)، ۱۴ درصد (سهام شرکت ها و اوراق)، ۱۶ درصد (همکاری با بخش خصوصی) و ۱ درصد (همکاری با بخش دولتی) بوده است. لذا نتیجه گرفته می شود که درصد بیشتری از پاسخ دهندگان نوع سرمایه گذاری شان مبتنی بر سرمایه (پول) شخصی بوده است.

جدول ۵- توزیع و درصد فراوانی حوزه سرمایه گذاری مورد نظر

حوزه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
صنعت	۴۶	۴۲ درصد	۴۲
سلامت و بهداشت	۸	۷/۱ بهداشت	۴۹/۱
کشاورزی	۸	۷ درصد	۵۶/۱
دامپروری	۸	۷ درصد	۶۳/۱
شیلات	۲	۱/۸ درصد	۶۴/۹
خدمات	۲۵	۲۲/۸ درصد	۸۷/۷
گردشگری	۱۳	۱۲/۳ درصد	۱۰۰
جمع کل	۱۱۰	۱۰۰	

با توجه به جدول ۵- مشاهده می شود که حوزه سرمایه گذاری ۴۲ درصد از پاسخ دهندگان، (صنعت)، ۷/۱ درصد (سلامت و بهداشت)، ۷ درصد (کشاورزی)، ۷ درصد (دامپروری)، ۱/۸ درصد (شیلات)، ۲۲/۸ درصد (خدمات) و ۱۲/۳ درصد (گردشگری) بوده است. لذا نتیجه گرفته می شود که درصد بیشتری از پاسخ دهندگان در حوزه صنعت سرمایه گذاری کرده اند.

جدول ۶- سطح بندی پاسخ پاسخگویان نسبت به متغیرهای اصلی تحقیق

وضعیت	سطح بندی			ابعاد
	زیاد	متوسط	کم	
متوسط	۱۲/۳	۷۳/۷	۱۴	تمایل به توسعه
متوسط رو به پایین	۲۷	۳۸	۳۵	زیرساختی
متوسط	۲۵	۵۳/۶	۲۱/۴	اقتصادی
متوسط رو به پایین	۱۴/۶	۵۰/۹	۳۴/۵	قضایی- انتظامی
متوسط رو به پایین	۹	۶۵/۵	۲۵/۵	یروکراتیک
متوسط رو به پایین	۱۹/۷	۴۴/۶	۳۵/۷	فرهنگی- اجتماعی
پایین	۲۵/۴	۳۸/۲	۳۶/۴	سیاسی
متوسط رو به پایین	۲۸/۲	۳۶/۴	۳۶/۴	ملی و فراملی

آزمون فرضیه های پژوهش

جدول ۷- آزمون همبستگی پیرسون بین توسعه اقتصادی و متغیرهای مستقل پژوهش

وضعیت فرضیه	نتایج آزمون پیرسون			رابطه همبستگی بین متغیر تمایل به سرمایه گذاری و دیگر متغیرها
	تعداد	سطح معنا داری	ضریب پیرسون	
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۴۵۳	زیرساختی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۵	۰/۴۱۶	اقتصادی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۳۶۸	قضایی-انتظامی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۴۶۱	اداری-سازمانی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۱	۰/۴۰۹	فرهنگی-اجتماعی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۴۲۹	سیاسی
رد	۱۱۰	۰/۲۱۲	۰/۱۶۸	ملی جهانی

با توجه به نتایج جدول ۷- رابطه همبستگی بین متغیرهای زیرساختی، اقتصادی، قضایی- انتظامی، بروکراتیک، فرهنگی- اجتماعی و سیاسی با متغیر جذب سرمایه گذاری معنادار می باشد ولی ارتباط متغیر ملی و فراملی با توسعه اقتصادی معنادار نمی باشد.

رگرسیون چند متغیره جهت تبیین و پیش بینی تمایل به توسعه اقتصادی

جدول ۸- ضریب رگرسیون متغیرهای تحقیق

سطح معناداری (sig): ***					ضریب تعیین (R2): ۰/۵۲	
سطح معناداری	T	Bata	خطای استاندارد	ضریب B	مدل	
۰/۷۲۸	۰/۳۵۲	۰/۷۳	۶/۱۸۶	۲/۱۷۹	ثابت	
۰/۰۳۰	۰/۲۸۶	۰/۳۱۱	۰/۱۴۷	۰/۰۴۲	اقتصادی	
۰/۱۴۹	۱/۴۹۰	۰/۰۸۲	۰/۲۱۵	۰/۳۲۱	زیرساختی	
۰/۷۲۰	۰/۳۶۳	۰/۲۹۲	۰/۱۰۹	۰/۰۴۰	قضایی-انتظامی	
۰/۰۱۹	۱/۳۵۲	۰/۱۷۷	۰/۱۵۵	۰/۲۰۹	بروکراتیک	
۰/۰۴۵	۷۱۵	۰/۳۴۵	۰/۱۱۰	۰/۰۷۹	فرهنگی-اجتماعی	

سیاسی	۰.۹۹	۰.۲۰۸	۱.۸۳۵	۰.۲۸
ملی- فراملی	۰.۹۷	۰.۳۱۳	۱.۲۳۸	۰.۲۲۷

نتایج آزمون رگرسیون چند متغیره در جدول ۸- نشان می‌دهد قدرت تبیین کنندگی رگرسیون یا همان R2 مدل تحقیق ۵۲ درصد می‌باشد. به این معنا که این متغیرهای مستقل در حدود نیمی از وضعیت متغیر وابسته یعنی جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان را تبیین می‌کنند.

یافته های کیفی تحقیق

یافته های کیفی تحقیق در زمینه مشکلات و راهکارها در زمینه سرمایه گذاری و عوامل اثرگذار آن که منتج شده از دیدگاه سرمایه گذاران و به صورت مصاحبه عمیق صورت گرفته است در جداول ذیل ارائه شده است:

جدول ۹- مشکلات و راهکارهای فرهنگی و اجتماعی مرتبط با توسعه اقتصادی

حوزه	مشکل	راهکار
فضای فرهنگی و اجتماعی	ضعف در فرهنگ عمومی و فرهنگ سازمانی و فرهنگ اقتصادی متناسب با سرمایه گذاری	توسعه فرهنگی و فعالیت هایی در جهت سازگاری فرهنگ با توسعه
	ضعف در فرهنگ پس انداز	کمک به ایجاد صندوق های خرد و پیوند آنها با سرمایه گذارها
	بالا بودن فضای چشم و همچشمی و رقابت اجتماعی و حسادت	ارتقاء فرهنگ عمومی از طریق رسانه ها
	مهاجرت به علت مشکلات فرهنگی	بالا بردن حس تعلق محلی و کمک به افراد بومی موفق
	ضعف در فرهنگ شهروندی	شایسته سالاری و ارتقاء افراد توانمند و تشویق افراد شهروند مدار و قانون مدار
	نگاه منفی به سرمایه گذاران و عدم اعتماد عمومی به سرمایه گذاران	معرفی و تشویق سرمایه گذاران مولد و نوع دوست و کارآفرین و خلاق
	غلبه خلیقات ضد توسعه ای (مساوات گرایی و عدم پذیرش تفاوت های اجتماعی و اقتصادی و رقابت و حسادت و پشت هم زدنی)	بالا بردن تکثر پذیری و مدارا و بلندمدت نگری و توسعه فرهنگی

جدول ۱۰- مشکلات و راهکارهای حقوقی و سازمانی مرتبط با توسعه اقتصادی

حوزه	مشکل	راهکار
حقوقی و قضایی	ضعف در اجرای سریع و به موقع احکام قضایی	
	طولانی بودن فرایند دادرسی	کاهش زمان دادرسی با استفاده از تکنولوژی های جدید و حذف مراحل زاید
	اعمال نفوذ افراد متنفذ در محاکم قضایی	
	نفوذ شبکه های خویشاوندی	حمایت از استقلال قاضی و ترویج قانون گرایی و مقابله با نفوذ افرادی که خواهان نفوذ و فشار هستند
	بالا بودن هزینه دادرسی اعم از انتخاب وکیل و پاهزینه مبادله ناشی از توقف فعالیت ها و انتظار حکم	کاهش بهینه زمان فرایند دادرسی و صدور حکم در فعالیت های اقتصادی و در اولویت گذاشتن چنین پرونده های قضایی
	ضعف مکانیسم نهادین حل اختلاف بین کارفرماها و بانک و دولت و کارگران	تشکیل کارگروه سه گانه بین دولت و نهاد قضایی و کارفرماها و تقویت نهادهایی چون شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی

جدول ۱۱- مشکلات و راهکارهای بروکراتیک مرتبط با توسعه اقتصادی

حوزه	مشکل	راهکار
اداری و سازمانی	عدم بررسی مناسب پروژه ها از منظر اقتصادی و توسعه ای و محیط زیستی و اولویت بندی آنها	استفاده از ظرفیت افراد متخصص و کارشناس
	فساد موجود در سیستم اداری	
	نگاه منفی کارکنان دولت به سرمایه گذاران	ایجاد بانک اطلاعاتی در خصوص سرمایه گذاری فقدان استراتژی توسعه و اقدامات جزیره ای دستگاه های اجرایی ذی ربط در استان از چالش های اساسی موجود در استان است که نیازمند بهره گیری از خرد جمعی متخصصان با رویکردی غیر از وضع موجود است.
	عدم هماهنگی بین ادارات مختلف و نبود سیستم هماهنگ کننده مقتدر	
	وابسته نگه داشتن سرمایه گذار به دولت (مجوز، اعتبار، خرید و وام)	
	تفسیر فردی دستورالعمل بخش نامه های اداری	
	کند بودن صدور مجوزها	

جدول ۱۲- مشکلات و راهکارهای فضای محیطی و زیرساختی مرتبط با توسعه اقتصادی

راهکار	مشکل	حوزه
لزوم توجه مدیریت ارشد استان و شهرداری در خصوص ایجاد مبلمان شهری مناسب	مبلمان شهری نامناسب و عدم جذابیت شهر برای سکونت و زندگی	فضای محیطی
	ضعف در امکانات زندگی در محلات مختلف شهر (محلات بالا و متوسط از لحاظ معماری و فضای شهری تفاوت معنی داری ندارند)	
پیگیری به منظور دریافت کمکهای ویژه از دولت در راستای توسعه زیرساختهای استان؛ به خصوص در مواردی که بخش خصوصی تمایلی به سرمایه گذاری در آنها ندارد و این موارد به عنوان زمینه سازهایی برای حضور بخش خصوصی و سرمایه گذاری در سایر زمینهها در استان نیز محسوب می شوند.	بهبود وضع شهرک های صنعتی و بالابردن امکانات موجود در آنها	زیرساختی

جدول ۱۳- مشکلات و راهکارهای سیاسی مرتبط با توسعه اقتصادی

راهکارها	مشکلات	حوزه
تدوین قوانین روشن و جامع و ایجاد مرجع واحد برای تفسیر این بخشنامه ها	تغییر دولت ها باعث تغییر در رویه ها و سیاست ها	فضای سیاسی
دفاع از مدیران مستقل و دادن استقلال رای به مدیران	فشار نیروهای پرنفوذ برای جذب منابع برای وابستگان سیاسی و خویشاوندی	
تدوین رویه های شفاف و رسمی و قابل نظارت که مانع از نفوذ افراد پرنفوذ شود	رقابت افراد پرنفوذ سیاسی با افراد کم نفوذ سیاسی	
تدوین استراتژی و چشم اندازهای روشن برای طراحی برنامه توسعه سرمایه گذاری	نداشتن استراتژی اقتصادی و توسعه ای روشن در سطح محلی	
ایجاد نهادهای هماهنگ کننده و مقتدر	ضعف هماهنگی بین حوزه های مختلف در ساختار قدرت	

کاهش نابرابری‌های منطقه ای با کمک به رشد مناطق محروم	وجود تبعیض و نابرابری عمیق در بین مناطق مختلف کشور	
تقویت شایسته سالاری در انتخاب مدیران و انتخاب افراد متخصص و باتجربه و پیشگیری از اثرگذاری افراد ذی نفوذ	ضعف در شایسته سالاری و غلبه طایفه گرایی و خویشاوندسالاری	

تحلیل یافته های کمی و کیفی پژوهش

در این قسمت به تبیین یافته‌های کمی و کیفی پژوهش بر حسب متغیرهای تعیین کننده و تحلیل متغیرهای تاثیرگذار بر سرمایه گذاری بر اساس واقعیات موجود در محیط کسب و کار استان (برآمده از مصاحبه های انجام شده) پرداخته می‌شود.

شرایط سیاسی

متغیر شرایط سیاسی و سازمانی گرچه به لحاظ مفهومی و تا حدی عملی از هم قابل تفکیک هستند ولی همپوشانی و وابستگی عملی با هم دارند. گرچه سیستم اداری به صورت بلندمدت تغییر می‌کند و فرهنگ و ساختار سازمانی ثابت و دوام بیشتری دارد ولی شرایط سیاسی به صورت کوتاه مدت تر نگرین شده و سریعاً تغییر می‌کند. یافته های تحقیق نشان می‌دهد که فضای سیاسی استان از منظر عواملی مثل ثبات مدیریتی، نگاه امنیتی به صاحبان کسب و کار، نبود شایسته‌سالاری در انتصابات و عدم پایبندی مسئولان به وعده‌های خویش در حمایت از سرمایه‌گذاران و اختلافات جناحی برای سرمایه گذاری وضعیت مطلوبی ندارد..

شرایط اداری و بروکراتیک

بروکراسی و دیوانسالاری معمولاً دو وجه منفی و مثبت دارد، وجه منفی آن، کاغذبازی و قواعد دست پاگیری است که معمولاً کارگزاران دولتی بدون توجه به هدف اصلی و فقط به خاطر رفع تکلیف انجام می‌دهند و وجه مثبت آن ناظر بر پذیرش قواعد اداری، سلسله‌مراتب اداری و شایسته‌سالاری در سازمان است. بنابراین به قول ماکس وبر بروکراسی یک قفس آهنین است که گریزی از آن نیست، هر جامعه‌ای برای توسعه‌یافتگی نیاز به یک بروکراسی توانمند و پویا و کارا دارد. می‌توان گفت در لرستان دیوانسالاری اداری، فاقد ویژگی‌های توانمندی، پویایی و کارایی است، زیرا به دلیل فشار و نفوذ نیروهای محلی و دولتی بیرون از آن، از شایسته‌سالاری لازم برخوردار نیست؛ از طرفی دیگر به خاطر حجم بالای بیکاری و تحمیل شدن افراد غیرمتخصص به سازمان‌ها، چابکی، کارایی و پویایی مناسب را ندارد؛ علاوه بر این بروکراسی تحت تأثیر فرهنگ ایلی و قبیله‌ای به نوعی خاص گرایی و خویشاوندسالاری تبدیل شده است که هرکس با کسب یک جایگاه اداری، سازمان را در خدمت اهداف و تمایلات خویش قرار می‌دهد.

شرایط قضایی و انتظامی

یافته های تحقیق نشان می‌دهد که اغلب پاسخگویان میزان رسیدگی به پرونده ها را زمانبر دانسته و اهتمام سریع و عادلانه به شکایت خود در محاکم قضایی و اجرای سریع احکام را زیر میانگین دانسته و در مجموع احترام به مالکیت فردی را در استان ضعیف دانسته اند. در مسایل مربوط به سرمایه‌گذاری با توجه به اینکه تاخیر در چنین موضوعاتی باعث تحمیل هزینه‌های مادی زیادی به سرمایه‌گذار می‌شود و کسب و کار وی را با مشکل مواجه می‌کند، سرعت عمل در صدور حکم و اجرای

آن بسیار موثر می باشد. تاخیر و طولانی بودن دادرسی باعث مشکلات زیادی در بسیاری از کسب و کارها و انگیزه ادامه فعالیت و شروع کسب و کارها با سرمایه گذاری جدید را از بین می برد.

شرایط زیرساختی

بسیاری از پاسخگویان در تحقیق امکانات زیر ساختی لرستان اعم از امکانات رفاهی و درمانی ، آموزشی ، زیرساخت های ارتباطی و انرژی را زیر متوسط ذکر کرده اند. بنابراین با این شرایط فردی که بخواهد از استان دیگری به قصد اسکان وارد لرستان شود امکان اینکه چنین شهری را با این توصیف برای سکونت انتخاب کند کم است. واقعیت نیز این است که سطح توسعه استان نیز پایین است و زیر ساخت ها در سالهای اخیر به صورت ناعادلانه بین استانها توزیع شده و در لرستان سهم مناسبی ندارد. به نظر می رسد که تکمیل زیر ساخت های استان باید بر مبنای یک طرح و برنامه توزیع فضایی عادلانه امکانات صورت گرفته و اعتبارات استان در خدمت تکمیل پروژه های حیاتی برای کل استان تخصیص یابد.

شرایط ملی و جهانی

متغیر شرایط ملی و جهانی به عواملی فراتر از شرایط محلی اشاره دارد که مستقیم و یا غیر مستقیم بر سرمایه گذاری در لرستان نقش دارند. آزمون های آماری نشان داد که این فرضیه (همبستگی بین تمایل به سرمایه گذاری و شرایط ملی و جهانی) رابطه معناداری نداشته است ولی همبستگی آن مثبت می باشد. به این معنا که هرچه شرایط ملی و جهانی بهبود یابد تمایل به سرمایه گذاری بیشتر خواهد شد. شاید معنا دار نبودن این فرضیه را بتوان چنین تبیین کرد که از منظر سرمایه گذاران مورد مطالعه، شرایط ملی و جهانی کمتر از عوامل داخلی در تمایل به سرمایه گذاری در استان موثر هستند. بنابراین در لرستان بیشتر از آنکه منتظر گشایش عوامل بیرونی باشیم باید به اصلاح عوامل داخلی بپردازیم.

شرایط فرهنگی و اجتماعی

فضای فرهنگی و اجتماعی و قانونی حاکم بر توسعه سرمایه گذاری در ادبیات توسعه به عنوان کیفیت نهادی نام برده می شود. در مورد ایجاد تصویر عمومی از فرهنگ می توان گفت، در لرستان در این زمینه دو مشکل و نگرانی وجود دارد. یکی اینکه جامعه میزبان دید مثبتی به سرمایه گذار و بخش خصوصی ندارند، تصور آن ها از این قشر افرادی است که با رانت خواری ثروتی بهم زده و می خواهند با استثمار دیگران و استفاده از تسهیلات دولتی مجدداً سرمایه خود را افزون نموده و از این استان خارج کنند. چنین تلقی منفی از سرمایه گذار باعث جذب سرمایه گذار و یا تداوم همکاری آن ها نمی شود. گرچه چنین تصورات منفی ریشه در زمینه های عینی و فکری جامعه مانند رانت خوار بودن بعضی از سرمایه گذاران و خوش نام نبودن آن ها دارد. دوم آنکه سرمایه گذاران نیز تلقی و تصویر مثبتی از جامعه لرستان ندارند سرمایه گذاران به خاطر محافظه کاری ذاتی خویش، کمتر اهل ریسک در این مورد هستند، حاضر نیستند سرمایه خود را در محیطی که برداشت منفی و نگرانی از آن وجود دارد قرار دهند. بنابراین نتیجه چنین موضوعی عدم تمایل سرمایه گذاری خواهد بود.

بحث و نتیجه گیری

هدف این تحقیق بررسی پارامترها و عوامل ساختاری موثر بر تمایل به توسعه سرمایه گذاری اقتصادی در استان لرستان می باشد. روش تحقیق از نوع کمی و کیفی است. در بخش کمی تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت و در بخش کیفی تحقیق هم با استفاده از مصاحبه عمیق دیدگاه جامعه مورد مطالعه تحقیق شامل سرمایه گذاران لرستانی و یا صاحبان کسب و کار متوسط و بزرگ ساکن و غیر ساکن استان لرستان مورد بررسی قرار گرفت. یافته های پژوهش نشان می دهد سرمایه گذاری ۴۲ درصد از پاسخ دهندگان، در حوزه صنعت، ۷/۱ درصد در حوزه سلامت و بهداشت، ۷ درصد در حوزه کشاورزی، ۷ درصد دام-پروری، ۱/۸ درصد در حوزه شیلات ۲۲/۸ درصد در حوزه خدمات و ۱۲/۳ درصد در حوزه گردشگری بوده است. همچنین نتایج پژوهش نشان می دهد بین تعیین کنندگان فرهنگی و اجتماعی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه گذاری اقتصادی، ۰/۴۰ رابطه همبستگی معنادار وجود دارد؛ بین تعیین کنندگان زیرساختی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه گذاری اقتصادی ۰/۴۵، بین تعیین-

کندگان قضایی و انتظامی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه‌گذاری ۰/۳۶، بین تعیین‌کنندگان سیاسی و تمایل به توسعه اقتصادی سرمایه‌گذاری ۰/۴۲ و بین تعیین‌کنندگان بروکراتیک با تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی ۰/۴۶ رابطه همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد، ولی بین متغیر ملی و فراملی و تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی رابطه همبستگی معناداری وجود ندارد. همانطور که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در جامعه مورد مطالعه رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل و متغیر اصلی تحقیق (تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی) وجود دارد. همانطور که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در جامعه مورد مطالعه رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل و متغیر اصلی تحقیق (تمایل به توسعه سرمایه‌گذاری اقتصادی) وجود دارد. تایید شدن اکثر فرضیه‌ها در عین پایین بودن مقدار بیشتر متغیرها را شاید بتوان از منظر روش شناختی به معنای دیگری نیز تفسیر نمود؛ همان چیزی که هیرشمن از آن به عنوان علت انباشتی یاد می‌کند. بدین معنا که شما در یک جامعه توسعه‌یافته‌ای با زنجیره‌ای از علل و عوامل مثبت و تقویت‌کننده مواجه هستید که به همدیگر متصل بوده و با هم همبستگی کامل دارند و در مقابل در جوامع توسعه نیافته با زنجیره‌ای از علل منفی و تضعیف‌کننده مواجه هستید که به شدت با هم همبستگی داشته و بر یکدیگر تاثیر می‌گذارند و هرکدام از این علل به نحوی خنثی یا مثبت باشد تاثیر القایی و منفی علل دیگر این علت را نیز بد و منفی جلوه می‌دهد. به این ترتیب ما در چنین تحقیقاتی با نوعی تعمیم فضای روانی و اجتماعی بر تحقیق حاکم هستیم که پاسخگویان ما و یا همان کنشگران اقتصادی بخاطر ناکامی و فشارهای خاص در این زمینه همه چیز را منفی می‌بینند و این نگاه منفی غالب خود را در یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد نقش دولت در سرمایه‌گذاری یکی از مسایل اصلی از دید سرمایه‌گذاران است. دولت در جوامع توسعه‌نیافته یکی از مهمترین نهادهایی است که همه خواسته‌ها و نیازها متوجه آن می‌باشد و در عین حال بیشترین اعتراض و نارضایتی از کارکرد آن نیز وجود دارد. در این تحقیق نیز به همین پارادوکس رسیدیم. گروهی از دولت می‌خواستند که برای سرمایه‌گذاری همه کارهای لازم را از تسهیل و بسترسازی و تنظیم مقررات و نظارت تا تامین مالی انجام دهد و گروهی دیگر معتقد بودند دولت اگر دست از سر آنها بردارد و آنها را به حال خود رها کند کار بزرگی انجام می‌دهد. می‌توان گفت دولت در این فضای معنایی هم در مفهوم سیستم اداری و بروکراتیک آن و هم در مفهوم سیاسی و امنیتی و انتظامی و قضایی خود را جلوه‌گر می‌کند. در اینجا است که نقش دولت در مناطق محلی بیشتر در بعد بروکراتیک و سیاسی آن جلوه‌گر می‌شود، در حالیکه دولت باید کارکردهای دیگری را به عهده داشته باشد که بخاطر درگیر شدن در نقش‌های اول از انجام دیگر نقش‌ها غافل می‌ماند. بروکراسی و دیوانسالاری معمولاً دو وجه منفی و مثبت دارد، وجه منفی آن هم کاغذبازی و قواعد دست‌پاگیری است که معمولاً کارگزاران دولتی بدون توجه به هدف اصلی و فقط به خاطر رفع تکلیف انجام می‌دهند و وجه مثبت آن ناظر بر پذیرش قواعد اداری، سلسله‌مراتب اداری و شایسته‌سالاری در سازمان است. بنابراین به قول ماکس وبر بروکراسی یک قفس آهنین است که گریزی از آن نیست، هر جامعه‌ای برای توسعه‌یافتگی نیاز به یک بوروکراسی توانمند و پویا و کارا دارد. در لرستان دیوانسالاری اداری به خاطر فشار نفوذ سنت‌ها و نیروهای محلی از شایسته‌سالاری لازم برخوردار نیست و تحت تاثیر فرهنگ سنتی به‌نوعی خاص‌گرایی و خویشاوند سالاری تبدیل شده است که هرکس با کسب یک جایگاه اداری، سازمان را در خدمت اهداف و تمایلات خویش قرار می‌دهد. بنابراین چنین ساختار اداری توان نظارت و پرورش بخش خصوصی را نخواهد داشت، چرا بخش خصوصی نیازمند رقابت سالم، قانون‌گرایی، برگزیدن شایستگان و عام‌گرایی به‌جای خویشاوند سالاری است. ساختار اداری ما متأثر از فضای خویشاوندی طبقه کارآفرین وابسته به خود ساخته است که این طبقه نه تنها مولد نیست بلکه با جذب سرمایه‌ها از مرکز و کسب اعتبارات و تسهیلات دولتی از این استان مهاجرت نموده و سرمایه‌ها را از این استان خارج می‌کند. کارگزاران دولتی اگر خواهان شکل‌گیری بخش خصوصی هستند باید به دنبال اصلاحات در ساختار اداری و بروکراسی کنونی باشند. بایستی مکانیسمی طراحی شود که افراد شایسته‌ای را جذب و ارتقاء داده و قانون‌گرایی و نظم را بر سازمان‌ها حاکم نمود و روح توسعه‌گرایی و کارآمدی در سازمان دمیده شود و نفوذ فرهنگ

قبیله‌ای و خویشاوند‌گرایی در نظام سازمانی را کاهش داد، حتی باید فضای سیاست زده‌ای در استان را تعدیل نمود. از طرف دیگر دولت باید رابطه متعادلی با دو ضلع بخش خصوصی و جامعه مدنی برقرار کند. لازم است دولت با بالا بردن کیفیت اداری خویش قدرت نظارت خود را بر بخش خصوصی بالا برده و باعث کارایی و رقابت سالم بین بنگاه‌های بخش خصوصی شده و فضای کسب‌وکار را شفاف و مساعد نماید. دولت غیر از ایفای نقش خویش به‌عنوان فراهم‌کننده بعضی از خدمات و زیرساخت‌ها لازم است نقش متصدی و قانونگذار و حتی پرورش‌گری و قابله‌گری خود را فراموش نکند. مخصوصاً در لرستان که به علت مشکلات تاریخی از نبود نهادها و زیرساخت‌های مناسب رنج می‌برد. نقش دولت در ایجاد و تقویت بخش خصوصی و تعیین رابطه مناسب بین جامعه و بخش خصوصی بسیار حساس و مهم است که نیازمند اراده، تلاش و باور عمیق به ایجاد بخش خصوصی قدرتمند است. از سویی دیگر بهبود فضای فرهنگی و اجتماعی و نهادی حاکم بر جامعه و برداشت سرمایه‌گذار از این فضا بسیار مهم و رهگشاست، چیزی که در ادبیات توسعه از آن به‌عنوان کیفیت قابلیت نهادی نام برده می‌شود. معمولاً سرمایه‌گذاری را بیشتر یک مقوله اقتصادی و وابسته به متغیرهای کلان اقتصادی و سیاسی می‌دانند ولی واقعیت این است که بررسی آن از منظر ریشه‌ها و پیامدهای اجتماعی نیز اهمیت بسیار دارد، چرا که مطابق تحقیقات انجام شده عوامل اجتماعی و فرهنگی هم در جذب سرمایه‌گذاری و هم در نگه داشتن بسیار مؤثر هستند، به این معنا که عناصر فرهنگی جامعه میزبان در مساعد کردن زمینه سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌گذار و امنیت آن اهمیت دارند. هر جامعه‌ای که تصویر مطلوب و یا به عبارتی برند خوش نامی باشد می‌تواند در جذب سرمایه‌گذاران از مناطقی با شرایط مشابه موفق‌تر باشد. همچنین نگاه به سرمایه‌گذار و ارزشی که یک جامعه به سرمایه‌گذار می‌دهد در سرمایه‌گذاری در آن جامعه مؤثر است. از طرف دیگر نبود سرمایه‌گذاری موجب کاهش اشتغال و رونق اقتصادی شده و با دامن زدن به بیکاری موجب بروز آسیب‌های اجتماعی مانند تضعیف خانواده، طلاق، اعتیاد و مهاجرت می‌گردد؛ بنابراین نگاه اجتماعی به مقوله سرمایه‌گذاری اهمیتی دوچندان دارد. در نگاه به توسعه دودیدگاه وجود دارد. دیدگاه اول توسعه را در بیرون جامعه جستجو می‌کند و معتقد است عوامل بیرونی عامل توسعه نیافتگی یک جامعه هستند و مانع پیشرفت یک جامعه می‌شوند و در مقابل نگاهی دیگر معتقد است که علل توسعه یا توسعه نیافتگی یک جامعه را باید در درون جامعه جستجو کرد و عناصر درونی آن جامعه مانند ساختار فرهنگی و اجتماعی و ساختار قدرت محلی را عامل مؤثر بر توسعه در نظر گرفت. این دو نگاه در ادبیات توسعه وجود دارند و هریک نیز استدلال‌های خاص خود را پرورش داده‌اند. بدون اینکه در صدد بررسی و تحلیل صحت و سقم این استدلال‌ها شویم و خود را در این دوگانه‌ها اسیر کنیم ضرورت دارد که به نوعی تلفیق بیاندیشیم که امروزه دیگر نمی‌توان مرز درون و بیرون را از هم جدا کرد و این دو حوزه به نحوی به هم مرتبط هستند ولی از آنجایی که هر جامعه باید در استراتژی توسعه‌ای خود نوعی رویکرد توسعه‌ای را انتخاب کند، ضرورت دارد که هر جامعه‌ای صرف نظر از اینکه عامل توسعه نیافتگی خود را در درون یا بیرون جامعه اش بداند، نقطه‌عزیمت برای توسعه بایستی از درون آن جامعه زایش و خیزش داشته باشد، یعنی با نگاه به درون، منابع و محدودیت‌ها و فرصت‌ها و تهدیدهای خود را بشناسد و به دنبال این باشد که با تقویت درون جامعه و مساعدسازی درون، به دنبال گرفتن سهم خود از دنیای بیرون باشد، چرا که صرفاً نگاه به بیرون و به دنبال علل ناکامی در بیرون، به نوعی فرافکنی و وابستگی و ستیز با بیرون و نادیده گرفتن خود و محدودیت‌های خود منجر شده و فرصت پیشرفت و توسعه را از خود سلب می‌کند. در نگاه به سرمایه‌گذاری نیز همین نگاه وجود دارد. نوعی نگاه به سرمایه‌گذاری در استان لرستان وجود دارد که بیشتر نگاه به بیرون دارد و زمینه‌های مناسب و نامناسب اثرگذار جامعه محلی در سرمایه‌گذاری را کمتر در کانون توجه قرار می‌دهد و همه نگاهش معطوف به این است که با جذب سرمایه‌گذاران بیرونی و ایجاد محیط‌های گلخانه‌ای برای آنها زمینه رشد اقتصادی را فراهم نموده تا در بلندمدت شاهد رخنه به پایین مواهب اقتصادی این سرمایه‌گذاری بیرون باشیم. این رویکرد نگاه به بیرون در جذب سرمایه‌گذاری در عین حال که دلایل منطقی و قابل توجیه دارد ولی دچار این مشکل است که هم زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و محلی را نمی‌بیند و هم به

عناصری مانند نوع جامعه و نقش دولت و رابطه بین دولت و جامعه توجه لازم را ندارد. بنابراین برای هموار شدن مسیر سرمایه گذاری و توسعه در استان لرستان هم افزایش سه ضلعی ساختار توسعه گرای دولتی، اقتصاد و سرمایه خصوصی و جامعه توسعه گرای توانمند ضروریست و ضعف یا کاستی هر کدام از این دو مسیر توسعه و پیشرفت را نامتعادل و ناهموار خواهد ساخت. دولت می تواند رابطه متعادلی با دو ضلع بخش خصوصی و جامعه مدنی برقرار کند. لازم است دولت با بالا بردن کیفیت اداری خویش قدرت نظارت خود را بر بخش خصوصی بالا برده و باعث کارایی و رقابت سالم بین بنگاه های بخش خصوصی شده و فضای کسب و کار را شفاف و مساعد نماید. همچنین دولت بایستی بتواند حافظ منافع جامعه در مقابل منفعت گرایی بخش خصوصی باشد، متأسفانه در فضای غیر شفاف و ضعف قوانین و نبود نظارت کافی بخش خصوصی به دنبال کسب منافع خود به شکل حداکثری حتی به قیمت زدوبند با کارگزاران دولتی است، بطوریکه از مالیات فرار می کند. قوانین را دور می زند و سعی می کند بانفوذ در ادارات دولتی و یا قانون گذاری خواسته های خود را تحمیل نماید. بنابراین پیشنهاد می شود دولت با ایجاد شفافیت و اعمال قانون و نظارت راه برای سود خواهی غیر معقول بخش خصوصی محدود نموده و هم زمان نیز از تعرض نیروهای اجتماعی مخالف با رشد سرمایه داری جلوگیری کند. (مثلاً در موضوعاتی مانند قانون کار و دیگر موارد بحث برانگیز ضروریست تعادلی بین جامعه و بخش خصوصی ایجاد کند که هم حقوق کارگران و معیشت پایدار آنان فراهم شده و هم باعث کند شدن رشد سرمایه داری نگردد). دولت غیر از ایفای نقش خویش به عنوان فراهم کننده بعضی از خدمات و زیر ساخت ها لازم است نقش متصدی و قانونگذار و حتی پرورش گری و قابله گری خود را فراموش نکند. مخصوصاً در لرستان که به علت مشکلات تاریخی از نبود نهادها و زیرساخت های مناسب رنج می برد. نقش دولت در ایجاد و تقویت بخش خصوصی و تعیین رابطه مناسب بین جامعه و بخش خصوصی بسیار حساس و مهم و تعیین کننده است.

منابع

آل عمران، رویا؛ آل عمران، سید علی (۱۳۹۰) خصوصی سازی و سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، ماهنامه بررسی مسائل و سیاست های اقتصادی، ۱۱(۱۲)، ۷۳-۸۸.

بهروزی مفروزلو (۱۳۹۴)، بررسی موانع و محدودیت های داخلی سرمایه گذاری خارجی در ایران (مطالعه میدانی ۳۰۰ طرح سرمایه گذاری خارجی تحت پوشش قانون سرمایه گذاری)، فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، ۲۳، (۷۴)، تابستان ۱۹۳-۲۳۳.

جلایی اسفند آبادی، سید عبدالمجید، صمیمی، سپیده (۱۳۹۳) "بررسی موانع سرمایه گذاری بخش خصوصی در ایران) در راستای سیاست های کلی ابلاغ نظام"، فصلنامه، سیاست های راهبردی و کلان، ۲(۷)، ۸۹-۱۰۹.

حکیمیان، ح؛ مشاور، ز(۱۳۸۳). دولت و تحول جهانی(دولت و تحول جهانی: اقتصاد سیاسی گذار در خاورمیانه)، ۲۴۸-۲۳۳.

حکیمیان، حسن؛ زیبا، مشاور(۱۳۸۳) دولت و تحول جهانی، ترجمه عباس حاتمی زاده، انتشارات کویر، چاپ اول

حسین زاده بحرینی، محمد حسین؛ ملک الساداتی، سعید (۱۳۹۰)، موانع نهادی سرمایه گذاری و کسب و کار در ایران، ماهنامه اجتماعی- اقتصادی، علمی و کار و جامعه، ۵۹، ۶۸-۵۰.

خلیلی عراقی، منصور؛ سلیمی شندی، رقیه (۱۳۹۳)، رابطه بین سرمایه گذاری مستقیم خارجی، توسعه مالی و رشد اقتصادی مطالعه موردی کشورهای منتخب آسیایی، فصلنامه پژوهشها و سیاستهای اقتصادی، ۲۲(۷۱)، ۱۵۶-۱۴۳.

دودانگی، علی (۱۳۹۴)، عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی در ایران، فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی، (۲۳)، ۱۴۷-۱۳۱.

سوئد برگ، ریچارد و گرانووتر، مارک (۱۳۹۵)، جامعه شناسی اقتصادی؛ ساخت اجتماعی و کنش اقتصادی، ترجمه علی اصغر سعیدی.

سعیدی کیا، مهدی (۱۳۹۱)، اصول و مبانی کارآفرینی، انتشارات کیا

شفاقی شهری، وحید؛ واحد رسولی، شیرین؛ طیار، مریم (۱۳۹۵)، اثرات بازدارنده فساد مالی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در حوزه کشورهای کنفرانس اسلامی، فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان، ۴ (۱۴)، ۹۰-۶۷

شهسواری، محسن؛ شعبان زاده، رضا؛ شعبان، مهدی (۱۳۹۶)، شناسایی و اولویت بندی موثر بر جذب سرمایه گذاری در بخش صنعت استان قزوین، فصلنامه مطالعات و حسابداری، ۳(۲)، ۳۱۶-۳۰۹.

صالح نیا، نرگس؛ دهنوی، جلال؛ حق نژاد، امین (۱۳۸۹)، نقش فرهنگ در توسعه اقتصادی، ماهنامه مهندسی فرهنگی، ۴ (۴۳ و ۴۴)، ۷۹-۶۶

عظیمی، حسین (۱۳۹۲)، مدارهای توسعه نیافتگی در اقتصاد ایران، نشر نی.

طیبی، سید کمال (۱۳۹۲)، اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی و درجه باز بودن تجاری بر سرمایه گذاری داخلی و رشد اقتصادی (مطالعه موردی ۱۰ کشور در حال توسعه آسیایی)، فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، ۲۱(۶۷)، ۱۵۲-۱۳۱.

فرزین، محمدرضا (۱۳۹۱)، بررسی اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی: تلفیق روش های سیستماتیک دینامیک و اقتصاد سنجی، فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی وزرات امور اقتصادی و دارایی، ۶۱، ۶۲-۲۹.

ملکی، بهنام (۱۳۸۸)، توسعه اقتصادی و برنامه ریزی، ناشر، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

میر باقری هیر، میرناصر (۱۳۹۵). موانع جذب سرمایه گذاری در حوزه شهر، (مورد مطالعه: استان لرستان)، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد و مدیریت

شهری، (۱۷)۱، ۱۱۴-۱۰۱.

مهرآرا، محسن؛ اسدیان، زینب (۱۳۸۸). تأثیر حکمرانی خوب بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای با درآمد متوسط، ۲۰(۲)، ۲۰-۱.

Asiedu, E., Lien, D., (2011). "Democracy, Foreign direct investment and natural resources", *Journal of International Economics*, No.84, pp.99-111.

Fitriandi, P., (2014), Foreign direct investment and infrastructure development in Indonesia: Evidence from province level data. *Asian Journal of Empirical Research*, Vol 4, No 1, PP 79-94.

Laurențiu, G.F., (2015), The impact of bureaucracy over the foreign direct investments in Romania. *Theoretical and Applied Economic*,. Special Issue, Vol XXII , pp. 33-38.

Olufemi, A.P., Owojori, A.S., Olu, A.B., (2016), Impact of Security Expenditure on Foreign Direct Investment in Nigeria. *International Journal of Accounting, Finance and Risk Management*, Vol, No 1, PP. 33-38.

Wernick, D.A., Haar, J., Sharma, L., (2014), The Impact of Governing Institutions on Foreign Direct Investment Flows: Evidence from African Nations. *International Journal of Business Administration*, Vol. 5, No. 2, PP 1-12.

Abstract

Explaining the factors influencing the desire to develop economic investment

Summary Today, the issue of development and progress is one of the important basic issues in developing countries. This issue is one of the most important issues faced by the national government and provincial managers in Iran, both at the national level and at the regional and provincial levels. The purpose of this research is to explain the structural determinants affecting the development of economic investment in Lorestan province. The research method is quantitative and qualitative. In the quantitative part, survey technique and questionnaire tools were used, and in the qualitative part of the research, the perspective of the studied community, including Lorestan investors or medium and large business owners, residents and non-residents of Lorestan province, was investigated using in-depth interviews. The findings of the research show that 42% of respondents invest in industry, 7.1% in health and hygiene, 7% in agriculture, 7% in animal husbandry, 1.8% in fisheries 22.8 percent was in the field of services and 12.3% in the field of tourism. Also, the results of the research show that there is a significant correlation of 0.40 between cultural and social determinants and the desire for economic development of economic investment; Between the determinants of infrastructure and the desire for economic development of economic investment 0.45, between the judicial and administrative determinants and the desire for economic development of investment 0.36, between the political determinants and the desire for economic development of investment 0.42 and there is a positive and significant correlation between bureaucratic determinants and the desire to develop economic investment at 0.46, but there is no significant correlation between national and transnational variables and the desire to develop economic investment. As the research findings show, there is a significant relationship between the independent variables and the main research variable (tendency to develop economic investment) in the studied society. The confirmation of most of the hypotheses while most of the variables are low can be interpreted in another sense from the perspective of methodology; The same thing that Hirschman refers to as the cause of accumulation. This

means that in a developed context, you are faced with a chain of positive and strengthening causes and factors that are connected to each other and have complete correlation with each other, and on the other hand, in an undeveloped context, you are faced with a chain of negative and weakening causes. You are facing factors that are strongly interrelated and affect each other. Based on the results of the research, it can be said that in order to smooth the development path of economic investment in Lorestan province, the three-sided synergy of the government development structure, economy and private capital, and a powerful development society will be very decisive.

Key words: cultural, social, economic, political, development.